

ПАУЛИНА СТАНЧЕВА
ВОЕННО ВРЕМЕ

chitanka.info

Първата световна война започна през есента на 1914 година, когато тръгнах на училище. Беше тъжна есен и следваха един след друг тъжните и нерадостни сезони без татко, защото войната продължаваше цели три години.

Цяло нещастие беше у нас, когато загубихме купоните за хляб. А през войната винаги хлябът не стига и го дават с купони. И като нямаше отде да си купим брашно за питки, ние ядохме риба. И на закуска, и на обяд, и на вечеря. Сушени чирози, печен кефал или змарид. От солените чирози ми се възпалиха венците, та цяла седмица бях на едно голо липово чайче. Самата аз заприличах на сушен на въжето чироз — така ми викаше дядо:

— Чирозче, я ела, че имам една работа за тебе!

А мама се обаждаше загрижено:

— Каква работа, тате, не го ли видиш детето, съвсем засъхна от глад. Пък и азбуката го чака. „Добре де, — съгласяваше се дядо. — Нека си учи букваря и нека си почива, пък аз ще ида за риба.“ „Стига риба — ревах аз неочаквано. — Не ви ща рибата, пък дори да е златна и да прави чудеса.“ „Добре де, — кротко се усмихна дядо под белите мустаци, — а задушена патица не щеш ли?“ Аз замълчах. И мама мълчеше. Щом е решил да бие патици на блатото — ще бие. Утре мама ще готви задушено. Това е вече друго. Мирише на хубави миризми, на дафинов лист.

— Дай чифтетото, булка! — И мама се качваше в неговата стая, откачаше внимателно от стената пушката. Избърсваше приклада с края на престилката си, цевта лъщеше с тъмносин стоманен блясък. Колко ми се искаше да подържа това „чифте“, но дядо не даваше. „Малка си — казваше той — и не разрешавам да се пипа.“ А щом дядо каже „не разрешавам“ — значи и няма да се пипа.

— Толкова ли съм малка, дядо — опитвах се да протестирам и да се пазаря, — нали за друго казваш, че съм голяма мома, че трябва вода да нося от помпата на улицата, да поливам градината. Голяма съм чинии да мия, да чистя шишетата на газените лампи, да търкам до жълто с четка дъските.

Дядо беше скъперник на усмивките, но в такива моменти се размиваше от сърце, та чак се давеше от смях. „Виж я ти, булка, колко й се ще да порасне!“

А мама само ме гледаше с големите си кафяви очи тъжно и замислено. Нали татко беше на фронта още от първия ден на войната. Тя за нищо не можеше да се усмихне, да се разсмее и да се зарадва.

Всъщност тя всеки ден получаваше от татко по една цветна картичка, почти с едно и също съдържание: че е жив и здрав, че войната е война, а не весел панаир, че мисли за нас и накрая „целувки“ за всички — за мен, за нея, за стария.

Но дори тогава, когато шегаджията пощаджия бай Христо ѝ подаваше поредната картичка с някаква закачка и „честито“, мама не променяше напрегнатия израз на хубавото си, замислено лице.

— Що се не зарадваш мари, Катерино? — рече ѝ веднъж комшийката Анастасия. — Писмо си получила от Коста.

— А нали докато писмото е пътувало по влака, куршум или шрапнел може да го е ударил. Кой ще ми гарантира, че жив и здрав ще се върне от войната мъжът ми?

— Да се надяваме в господа, че ще ни ги върне живи и здрави.

— Да се надяваме, да се надяваме. Една гола надежда не ми храни душата. Да ти кажа ли, Анастасиьо, взех много да не му вярвам. Много работи криви има господ да оправя на този свят, белким ще му остане време за нашите мъже да помисли. А нали на война не могат да не мрат мъже! Тогава? Излиза, че ако нашите оживеят, други ще се затрият. Все ще има сираци и вдовици по земята. Все някъде ще боли. На това ли да се радвам?

Влизаше вкъщи, в кухнята, спираше под иконостаса на света Варвара с посребрените ръце и цветен венец на главата. Гледаше дълго светицата с човешките живи очи на иконата и нещо си шепнеше с устни. Сигурно се молеше. Често и мене караше да се моля, и то не на Исус Христос и на Богородица, а на света Варвара.

— Моли се, детето ми, моли се да ни запази татко, че освен него нито ти, нито аз си имаме някого!

— А дядо? — сецах се аз за този, дето се грижеше за нас и ни хранеше.

— Дядо е стар, детето ми, утре ще се килне и тогава... Моли се на светицата.

— Ама как, мамо, какво може да стори оттук, от иконостаса, та да го отърве чак на фронта?

— Шшшт, шшт, да мълчиш! Може тя, затова е светица, за да може.

— А защо казваш, че дядо Господ не може, че си има друга работа? Нали той по чин е по-голям от ангелите и от светиите?

Мама се стресна, опули очи, изгледа ме уплашено, ужасено и посегна с ръка.

— Да мълчиш, че знаеш ли... Господи, дете, а какви безбожни приказки устата му издумват!

— А преди малко го клеветеше.

— Кого съм клеветяла?

— Дядо Господ. Нали чух...

— Ми, нали съм християнка, как така ще го клеветя. Че то без господ, къде съм, майка! Кой ще ми помогне в голямата мъка — царят или неговите министри? Малка си, не си разбрала.

— Ето сега пък ти „малка“! Ама вие възрастните сте особен чешит хора, човек не може да ви разбере. Кога как ви отърва, така се разпореждате с нас децата: малки, големи, големи-малки!

Мама изведнъж кипна:

— Какви ги бръцолевиш ти? Я искам прошка за тези думи! — рече и ми подаде ръка. — Искам прошка!

Виж това хич не го обичах!

От малка помня, че тя все ме е учила на това: провиня ли се нещо пред нея, сторя ли някоя неволна пакост — да ѝ целувам ръка, да се извинявам, да искам прошка.

В Браила, където е родена мама, били седемнадесет деца — братя и сестри, а баща им гемиджия по Дунава. Пътувал по седмица-две и когато се връщал от път, и седемнадесетте братя и сестри се нареждали един след друг да му целуват ръка за сторени и неопростени от майката провинения. Ясно, че за седмица-две все нещо ще сбъркаш, счупиш, все с някого ще се сбиеш, все нещо нередно ще сториш. Така че целуването на ръка било неотменим ритуал в къщата им след всеки пореден корабен рейс на Капитан Георги Банос.

Та и мама по примера на своята майка, баба ми Василка, която аз не зная, както и не зная тия шестнадесет лели и вуйчовци от Браила, пръснати по широкия свят, се опитваше да ме възпитава по тази стара, изпитана „рецепта“. Но аз лесно не се примирявах с нея.

Първо на първо, татко не беше капитан на никакъв кораб. В момента си беше просто подофицер в една колоездна рота на фронта. Второ, бях единствено дете. Трето, много чести бяха моите провинения и непослушания, та беше ми омръзнало да целувам мамината ръка, която понякога миришеше на рози, на мушкато, понякога на лук, а сега — на домашно варен сапун. Миризма, която никак не можех да понасям. И най-важното, на дядо хич не се харесваше тази работа. Веднъж рече на мама:

— Булка ма, ти да не си поп, та детето ти целува ръка? Я по-добре го плесни през устата, че да не повтори.

И сега, като ми подаде ръка, за да ѝ поискам прошка, у мене кипнаха дяволите.

— Не ща! — рекох сърдито.

— Какво? — не повярва мама на ушите си. Тя горката все си мислеше, че поне в отсъствието на татко, който много ме глезеше, успява да ме възпитава.

— Не си поп! Дядо нали така каза. Ни поп си, ни владика. Защо ще ти целувам ръка?

И тогава тя ме наплеска здравата.

Но нищо. По си бях доволна от плесниците. Макар и да ме заболяха устните, макар бузите ми да станаха аленочервени и ушите ми да пицяха. От този ден, та до края на войната и детството тя не ме накара ни веднъж повече да ѝ искам прошка.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.